

821.163.41.09-14:398

811.163.41'373

<https://doi.org/10.18485/sj.2025.30.1.10>

ИВАНА В. ЛАЗИЋ КОЊИК*

Институт за српски језик САНУ

ORCID: 0000-0003-0840-0140

Оригинални научни рад

Примљен: 15. 11. 2024.

Прихваћен: 11. 1. 2024.

МАРИЈАН Ј. ЈЕЛИЋ

Универзитет у Новом Саду

Педагошки факултет

ORCID: 0000-0003-2907-3273

ЛЕКСИЧКИ СЛОЈЕВИ У ВУКОВИМ ЛИРСКИМ НАРОДНИМ ПЕСМАМА**

У раду је систематски анализирана лексика Вукових лирских народних песама, разврстана према различитим критеријумима: дијастратичким, дијатопичким, стилским и функционалним. Истражене су и детаљно анализиране следеће групе лексема, карактеристичне за посматрани корпус: застарела лексика (архаизми и историзми), територијално маркирана лексика (покрајинизми и дијалектизми), функционално и стилски раслојена лексика и експресивна лексика (песничке речи, поетизми речи субјективне оцене), као и позајмљенице, стални епитети и властита имена. Показан је њихов значај за проучавања језика и стила ове фолклорне врсте, као и за проучавање ширег друштвено-историјског и културног контекста и динамике језичких промена које се одвијају под утицајем различитих културних и историјских фактора.

Кључне речи: лексички слојеви, лирске народне песме, архаизми, покрајинизми, имена, позајмљенице, речи субјективне оцене, поетизми, стални епитети.

* ivana.konjik@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад финансиран је од стране Министарства за науку, технолошки развој и иновације Републике Србије према уговору број 451-03-66/2024-03/ 200174 склопљеним са Институтом за српски језик САНУ у Београду.

1. УВОД

Вук Караџић је започео сакупљање народних песама на подстицај Јернеја Копитара, објавивши прву збирку 1814. године под насловом *Мала просто-народна славеносербска песнарица*, која је садржала 100 лирских и 8 епских песама. Током својих путовања марљиво је бележио песме и већ крајем 1815. имао је преко 300 сакупљених лирских песама, а до 1823. тај број се попео на око 500. У издању *Српских народних пјесама*, књ. 1, из 1841. укупно је штампао 793 лирске народне песме.¹

Предмет истраживања у овом раду је лексика Вукових лирских народних песама (ЛНП) из поменутог збирке с циљем да се покаже њена раслојеност у погледу различитих критеријума: дијахронијских, дијатопичких, стилских и функционалних, што ће омогућити не само да се боље опише састав лексике српског језика у погледу употребе и значења речи у различитим контекстима, него и да сеистражи културни контекст језичке употребе, будући да су лексички елементи значајан показатељ појава и процеса друштвеног и језичког развоја. На овај начин уједно настављамо наша започета систематска истраживања лексике српских ЛНП (в. Лазић Коњик/Јелић 2017, 2020, Лазић Коњик 2017).

Српским народним песмама се у досадашњим проучавањима ретко приступало из чисто лингвистичке или лингвостилистичке перспективе, осим у неколико мањих студија које су се углавном бавиле Вуковим лексикографским поступком ексцерпције српских народних песама за *Српски рјечник* (исп. Томић 1938, Младеновић 1964, Лазић Коњик/Јелић 2020).² Истина, њихов језик, који је послужио Вуку као основа за изградњу савременог књижевног језика морао је једним делом бити захваћен у анализама посвећеним разматрању развоја савременог српског језика од Вука до данас, најпотпуније представљеним у радовима Милке и Павла Ивића (Ивић 1997, Ивић 1998), али се он у њима не посматра као посебан предмет проучавања, него у ширем контексту анализе Вуковог и вуковског језика и његовог односа према савременом српском језику, са фокусом на питањима језичке промене и историјског развоја српског језика.³

У корпусу СНП1, који обухвата све речи које су употребљене у поменутој збирци (укупно 5102), издвојили смо са становишта синхроне лексичке анализе више лексичких скупова, лексичких слојева, према следећим параметрима:

¹ Ова збирка је прештампана у четвртој књизи сабраних дела В. Караџића (1975), даље у раду (СНП1), в. библиографске податке у одељку Литература.

² Значење појединачних лексема анализирано је у контексту етнолошких и књижевних анализа у радовима А. Ломе, Б. Сикимић, Н. Милошевић Ђорђевић, Д. Ајдацића, М. Детелић, М. Клеут, З. Карановић, Јб. Пешикан-Љуштановић, Ј. Делић и др.

³ Промене које су се догодиле у српском језику у односу на вуковску норму у другој половини до пред крај 20. века на свим језичким нивоима, поред Ивић 1997, исцрпно су представљене у Радовановић и др.1996. О историјском развоју српског језика, в. Ивић 1998, Милановић 2004.

- 1) дијахронијском, временском: застарелу лексику: архаизме и историзме,
- 2) дијатопичком, територијалном: покрајинизме и дијалектизме,
- 3) функционално-стилском: песничке речи, сталне епитете, властита имена и речи субјективне оцене.⁴

Посебно смо издвојили позајмљенице, властита имена и сталне епитете, како бисмо детаљније представили заступљене лексичке категорије и истакли њихову специфичну улогу у ЛНП, а када је реч о позајмљеницама, лексици која је везана за различита цивилизацијска подручја (турцизмима, романизмима, хунгаризмима и др.) и њихову функционалну раслојеност у употреби.

У даљем излагању ће свака од поменутих група бити посебно анализирана.

2. ЗАСТАРЕЛА ЛЕКСИКА

Под застарелом лексиком у ширем смислу подразумевају се све оне лексеме које се у нашим описним речницима квалификују као историзми (ист.), архаизми (арх.) и застареле речи (заст.).⁵ У литератури је разматрана разлика између три наведена типа застареле лексике, али критеријуми за њихово разликовање нису чврсто постављени, што отвара простор за различите интерпретације исте лексеме (исп. Радовић Тешић 2009, Милановић 2006, 2007).

Под историзмима се уобичајено подразумевају речи које означавају ствари и појмове који више не постоје или су значајно променили облик и функцију због чега су њихови називи изашли из активне употребе. Архаизми и застареле речи су врло слични појмови, с тим што се архаизми од застарелих речи разликују по својој стилској вредности. Архаизми се углавном користе у савременој књижевности, поезији или реторичким текстовима, како би се постигао посебан стилски ефекат. Застареле речи, с друге стране, припадају пасивном лексичком фонду, имају значајну културолошку вредност и могу пружити драгоцене увиде у историју и развој језика и друштва. Разлика која се у лексиколошкој литератури поставља између архаизама и застареле лексике на основу њихове стилске вредности у савременом књижевном језику, за

⁴ О различитим типовима и критеријумима језичког раслојавања, в. Радовановић 2003: 165–185, Шипка 2006: 79–88.

⁵ У категорију застарелих речи уобичајено се убрајају и лексеме које су у нашим речницима квалификоване као црквенословенске, рускословенске, старословенске, одн. речи својствене старој књижевности и књижевнојезичком наслеђу, али оне нису заступљене у корпусу СНП1.

наше истраживање није од значаја,⁶ па ћемо их у даљој анализи посматрати обједињено под заједничким називом архаизми.

Корпус застареле лексике СНП1 (укупно 174 речи) показује значајне промене у српском језику у односу на данашњи књижевни језик, наглашавајући старину језика и текста. Најбројнији су лексички архаизми, нпр.: *азнадар* ('благајник'), *армаган* ('дар, поклон'), *белензука* ('наруквица'), *дажд* ('киша'), *забун* ('горњи део одеће обично без рукава'), *негве* ('окови') итд. Поред њих, заступљени су и семантички архаизми, нпр.: *бол* ('болест'), *годити се* ('преговарати'), *гојити* ('ћубрити (земљу)'), *пасати* ('проћи') итд., лексичко-фонетски, нпр.: *братја* ('браћа'), *вас* ('сав'), *веће* ('већ'), *виленски* ('вилински') итд. и лексичко-творбени архаизми, нпр.: *бродовати* ('бродити'), *властел* ('властелин'), *згубити* ('погубити'), *истин* ('истинит') итд. Значајан слој у песмама чине историзми, нпр.: *ага*, *агалук*, *алајбег*, *амам*, *буздован*, *диздар*, *јаничар*, *крајцара*, *челенка* итд. Поменуте промене се огледају како на нивоу знака, тако и на нивоу означеног: на нивоу знака, приметан је већи број лексичких позајмљеница из турског језика, што је резултат вишевековне османске власти над балканским и српским просторима током које је дошло до интензивних културних и језичких контаката (од 14. до 19. века); на нивоу означеног, у виду старих реалија и појмова који су услед измењених спољашњих, друштвених и културних околности, ишчезли из употребе.

Етимолошка анализа застареле лексике показује да турцизми чине најзначајнији део овог лексичког слоја СНП1, нарочито у доменима свакодневног живота, администрације, трговине, као и друштвеног, државног и војног уређења (в. део 3. Позајмљенице). Они су се раширили под османским утицајем као израз тадашње језичке доминације. Након ослобођења од османске власти и формирања независне српске државе, многи од њих су замењени, углавном домаћим речима или интернационализмима, које су донеле модернизација и европеизација српског друштва и нови културни утицаји, нпр: *а(ха)р* > *коњушница*, *авлија* > *двориште*, *азнадар* > *благајник*, *анума* > *госпођа*, *баг* > *ланчић*, *базерђан* > *трговац*, *гонце* > *пупољак*, *дизија* > *огрлица*, *ђул* > *ружа*, *ећим* > *лекар*, *зулумћар* > *насилник* итд.

Значајан број турцизама повезаних са старим начином живота и административним системом повукао се у домен историјске лексике, која је сачувана у народним песмама: Ражали се *алајбегу* младом (СНП1: 297); Какав ћу вам *арач* дати? (СНП1: 694); Баш како *нашу* у *беглуку* (СНП1: 337); Гди је крвца, ту је *делибаша* (СНП1: 615); Ка' је мене *диздар* Беговићу (СНП1: 539); Баш како *мулу* у *мешћем* (СНП1: 337) итд.

⁶ Са становишта текста песама анализираниог корпуса не може се говорити о стилогеној употреби лексике коју данас одређујемо као дијалекатску, регионалну, архаичну и сл.

С друге стране, бројни турцизми су се одомаћили и остали у српском језику, замењујући дотадашње речи или попуњавајући лексичке празнине. Ово потврђују следеће лексеме, употребљене у песмама, које се и данас активно користе у савременом језику: *кашика, боја, кревет, бибер, бубрег, будала, бунар, гајтан, дуван, душек, јастук, јорган, каиш, капџа, кафа, кеса, кревет, кутија, лимун, марама, минђуша, памук, папуча, пара, пешикир, ракија, сандук, сат, султан, табан, таван, тепсија, топ, торба, хајдук, челик, чизма, џеп, шатор, шећер*.⁷

Поред застарелих турцизама, заступљене су и друге застареле лексеме из немачког, мађарског, италијанског и латинског, нпр. *обритер* нем., *вармећа* мађ., *дужд* тал., *јурат* лат., као и застареле аутохтоне лексеме попут: *бојник, верати, гизда, љекарина, ожица*. Све оне илуструју не само историјске културне утицаје већ и промене у друштвеном, политичком и свакодневном животу Србије.

3. ПОЗАЈМЉЕНИЦЕ

Статистички подаци показују да од укупног броја речи у корпусу СНП1 (5102), 487 речи чине позајмљенице, што представља 9,55%. Међу њима, најзначајнији део чине турцизми (372),⁸ што чини 76,4% од укупног броја позајмљеница. Наведени податак сведочи о силини турског утицаја на језик и живот Срба у периоду турске владавине, који се огледа не само у свим сферама живота, већ и у свим слојевима лексичког фонда (исп. Ивић 1998: 100–104). Осталих 25,5% (124 речи) редом по учесталости чине позајмљенице из следећих језика (према етимолошким подацима наведеним у консултованим речницима)⁹: италијанског (29 речи, 5,9%), грчког (28 речи, 5,7%), латинског (19 речи, 3,9%), мађарског (18 речи, 3,7%), немачког (8 речи, 1,6%), француског (6 речи, 1,2%), руског (1 реч < 1%), арапског и латинског (1 реч < 1%), млетачког и турског (1 реч < 1%), турског и мађарског (1 реч < 1%), турског и талијанског (1 реч < 1%), француског и италијанског (1 реч < 1%), хебрејског (1 реч < 1%).

Поред турског утицаја, у језику ЛНП сачувани су трагови утицаја и других језика са којима је српски језик долазио у непосредан контакт: италијанског, који је преко Млетака вршио утицај на приморске делове Балкана, укључујући Далмацију, што је утицало на лексику и културу тих региона, да би се потом италијанизми ширили и у друге крајеве земље; затим мађарског,

⁷ О одомаћеним турцизама, в. Ђинђић 2023: 29–30.

⁸ У турцизме су убројане и речи које су Турци преузели из персијског и арапског, па и млетачког и латинског, а у српски језик су ушле преко турског (исп. Ивић 1998: 101).

⁹ Етимолошка анализа заснована је на подацима из поменутих коришћених речника, а консултовани су и етимолошки речник (Скок 1971/2) и речник турцизама (Шкалаћ 1966).

у северним деловима Србије, посебно у Војводини где су Срби долазили у непосредни контакт са Мађарима; и у мањој мери немачког, француског и руског језика. Речи из поменутих језика преузимање су у директном контакту, док су у већем броју присутне и позајмљенице из класичних језика, грчког и латинског, које су или одраније постојале у српском језику, или су пред крај 18. века ушле у српски језик са процесом европеизације (исп. Ивић 1998: 153). Поред лексема које припадају областима свакодневног живота и материјалне културе, како што су грч. (х)артија, (х)иљада, друм, калем, комад, конди(је)р, кораб, море и мори, саг, темељ, тиранин; лат. адвокат, босиљак и босиок, ви(ј)ојла и вијола, круна, ликсија, орман, папар, персоне, скриња, то су и речи различитих терминологија, најчешће из домена црквеног живота и управе (грч. (Х)рист(ос) и Крист, анђел и анђео, апостол, аримандрит, бискуп, деспот, игуман, калуђер, манастир, митрополит, патријар, поп, тамјан; лат. була, капетан, колада, комуниџа, официјал, принцип, цар).

Преглед позајмљене лексике показује да су турцизми, како је истакнуто, заступљени у најразличитијим областима свакодневног живота (*авет, аманет, ар(а)шлама, бандера, барјак, базерђан, белензука, бадем, балабан, бостан, бумбул, бубрег, дућан, ђул, зумбул, каранфил, џигерица, шимиш* итд.), администрације и управе (*арач, азнадар, бан, баша, везир, даџа, диздар, мишћема* итд.), трговине (*базерђан, баш-терзија, безистен, дућан, занат, кавецџија, сахација, ћепенак/ћефенак*), новог друштвеног и војног уређења (*ајдук, алај-бег, арамбаша, бег, везир, делибаша, диздар, левер* итд.), као и у категорији експресивне лексике (*бећар, делија* итд.) (исп. и Лазић Коњик 2017).¹⁰ Бројност турцизама указује не само на доминантност турског утицаја у животу Срба наведеног периода, него и на отвореност српског језика за лексичке позајмице. Вредно је навести мишљење А. Шкаљића који каже да су народне песме, како лирске тако и епске, један од чинилаца који је утицао на ширење турцизама у српскохрватском језику (Шкаљић 1966: 12).

У групи позајмљеница из италијанског језика заступљене су лексеме које одражавају начин живота у приморским крајевима и варошкој, градској средини: поморска превозна средства (*барка, галија, филуга*), трговина (*болта, дукат, спенза, форинта*), начин облачења (*барета, велета, карбонар*), предмети у домаћинству (*бандијера, камара, чавао, штака*), називи приморског биља и цвећа (*гарофан, ћелсамин, чемин, четруна*), називи јела (*погача*) и др.

Позајмљенице из мађарског језика такође указују на различите предмете, активности и појмове свакодневног живота, занимања, начин облачења, пре-

¹⁰ Према запажању П. Ивића, у тадашњем српском језику „турцизми су стигли да прожму све слојеве речничког фонда, од психичког живота до јеловника, од назива разних заната до имена биљака и животиња” (Ивић 1998: 100–101).

возна средства и др. (*алас, бадањ, газдашаг, дороц, кесега, кецеља, корман, кочија, огар, паћел, салаш, ципела, шор* итд.).

Значајан је податак да поред великог броја турцизама у песмама међу најфреквентнијим речима у корпусу СНП1 нема ниједног турцизма. Чак у првих 227 најфреквентнијих речи нема турцизама, док се турцизам *ајде* (узвик), који је и данас веома фреквентан у разговорном језику, са 47 појављивања налази на 228. месту. Следећи турцизам тек је на 268. месту, турцизам *пенџер*, са 41 појављивањем. Такође је важно истаћи да три најфреквентније позајмљенице у песмама нису турцизми, што би се могло очекивати, већ долазе из латинског и мађарског језика: *цар* лат. (78), *бан* мађ. (68), *босиљак/босиок* лат. (58). Ово, међутим, не изненађује када се има у виду историјска улога латинског језика, из којег су традиционално преузимане лексеме у свим најважнијим сферама живота (исп. Ристић 2006: 145), као и значај улоге владара у друштву (исп. Драгићевић 2013: 80–81).

Изнета запажања поткрепљују у науци познату чињеницу да нови наноси у језику страног порекла, тј. нова позајмљена лексика која нагло улази у језик услед одређених историјских, политичких и др. разлога, исто тако из њега најчешће нагло и излази, без значајнијег утицаја на стабилно лексичко језгро. Нове речи по правилу именују појаве које су настале као резултат нових друштвених, економских и политичких односа, често ограниченог домета, као и појаве које су кратког века. Многе од њих су стилски обележене и често су одраз помодних трендова и престижа, због чега имају ефемеран карактер и не задржавају се дуго у језику, тј. не утичу значајније на његову структуру. Један број посматраних позајмљеница представљају неутралне нове називе који попуњавају празнине у лексичком систему.

4. ТЕРИТОРИЈАЛНО МАРКИРАНА ЛЕКСИКА

Према критеријуму територијалне раслојености лексеме се у речницима мартирају квалификаторима покрајинизам (покр.) и дијалектизам (дијал.) Оба квалификатора са синхроног становишта указују на припадност лексеме нестандардној лексици ограничене територијалне употребе. Под дијалектизмима се у домаћој лексикографији подразумевају речи које су се у свом развоју покорице неком гласовном закону, дакле фонетске варијанте у односу на стандардни облик, док се под покрајинским речима подразумевају оне које се не говоре у књижевном језику, али не носе на себи обележје неког локалног говора (Упутство, члан 9).

У досадашњим теоријским проучавањима нису утврђени јасни критеријуми за процењивање дијалекатске лексике. Према Драгољубу Петровићу, реч је дијалекатска ако за исти појам постоји друга реч која је стандардизована;

реч је дијалекатска ако се разликује у гласовној структури од стандардизоване речи или ако има другачије значење од стандардне речи; поред тога, Петровић наводи да су дијалекатске речи и оне које се разликују у облику или у творбеној структури у односу на стандардне речи (Петровић 2002: 280–282).

Вук је био свестан проблема неразумевања дијалекатских речи које одражавају специфичности локалног говора, због чега је у СНП1 ставио напомену „да би се пјесме боље разумјети могле, код многијех сам назначио откуда су” (СНП1 1975: 41). Вук је прикупио песме из свих српских крајева, а у Предговору је забележио да су песме углавном купљене „по Сријему и по Бачкој и по Банату, као и у Босни по варошима” (СНП1 1975: 559–560).¹¹

У посматраном корпусу има укупно 368 територијално маркираних лексема,¹² што чини 7,21% укупног броја лексема у корпусу СНП1. Већина њих је непозната данашњем просечном говорнику српског језика, што значајно доприноси слабијем разумевању песама. Навешћемо неколико карактеристичних примера: *балабан, болта, бумбул, ваћов, виђети, гарофан, даврана, дизија, дороц, ђегођ, ђевојка, ђувеглија, евлад, живљети, завезице, кавад, кадуна, камара, лижба, ликсија, махана, млаћеница, неранца, обрђати, опригати, пенџер, разма, сиграи се, спенџати, тавлија, ћесар, ћимлија, уфатити, филуга, цмиље, четруна, џардин, шмизла* итд.

5. ПЕСНИЧКЕ РЕЧИ

Специфичан слој лексике у песмама чине функционално-стилски раслојене речи које су претежно ограничене на поезију и друге облике књижевног израза, познатије као песничке речи или поетизми. Ове речи се одликују високим степеном стилске обојености и естетском функцијом, при чему се ретко употребљавају у свакодневном говору. Вук је увидео да језик народних песама у извесним аспектима одступа од колоквијалног говора (исп. Ивић 1998: 224), што је документовао у *Српском рјечнику*, где је уз одређене речи навео да су карактеристичне искључиво за песме, стављањем напомене *стајаће* (нпр. уз речи: *чедо, љуба, чарни, стадо, ладо, лељо* итд.), или додавањем напомене да се дата реч употребљава само у песми/песмама (нпр. *армаган, бабајко, варица, војевода, вратолом, годити се, делкушица* итд.). П. Ивић је утврдио да се „од преко двеста речи за које је Вук назначио да се употребљавају само у народној песми, у књижевном језику одомаћила непуна шестина” (Ивић 1998: 225).

¹¹ Вук је у *Српском рјечнику* навео следеће податке о крајевима из којих потичу поједине речи употребљене у СНП1: у војв(одству) по варошима, у војводству, у Војв., у Бачкој, у Сријему, у Барањи, у Шумац., у Херц., у Паштровићима, у Паштр., у Рисну, у Ц. г., упримор., у прим., у Боци, у Босни, у Босни по варошима, зап. кр., у Дубр., у Сињу.

¹² Подаци се наводе према начину квалификовања у РСАНУ, односно у РМС.

У корпусу СНП1 поред поетизама, као што су: *вјетриц, војно, грести* итд., забележени су и семантички поетизми, тј. значења уобичајених речи која су специфична за народне песме, нпр.: *двор* 'дом, кућа', *варица* 'пшеница', *љето* 'година' и др. Поред тога, срећу се и облици речи који су карактеристични само за контекст народне песме, нпр.: *ђавле, двори, ножи, гласи* и др., као и припеви, речи које се јављају искључиво у ЛНП, обично без јасног значења, али са важном улогом у ритмичкој и поетској структури песме, нпр. *витирувана, коледо, ладо, мори, ододољено, одумиљено* итд. (исп. Јелић 2022, Стјивићи др. 2019: 49–50).

Није могуће навести тачан број песничких речи у СНП1, што због тога што наши описни речници, који су различитог обима и типа, наводе различите податке о томе, а делимично и због непостојања јасних критеријума за њихово утврђивање. Тако према подацима из *Српског рјечника* у корпусу СНП1 има 182 стајаће или песничке речи, према подацима из РСАНУ и РМС 79 речи су квалификоване као песничке,¹³ а према РСЈ само 34 (Јелић 2022: 63).

Осим песничких речи, у ЛНП се срећу и друга лексичка средства која су карактеристична само за ове песме, која по Вуковој оцени служе да се „испуни стих”. На пример, уместо облика *два*, у песми је употребљен облик *дваа* (у три стиха, у истој песми, СНП1: 699), уместо присвојног придева *војнова*, у песми се јавља облик *војинова* (*Радуј ми се, војинова мајко!*, СНП1: 76), а уместо трпног партиципа *скупан* у песми је забележен облик *скупано* (*Меко љебац скупано*, СНП1: 703). Осим наведених примера, на које је указао сам Вук, пронашли смо примере и других сличних одступања. Често је изостављање вокала или више гласова у речи, нпр. у речима: *али* (319) (*Ал' говори лијепа дјевојка*), *ли* (149), *бити* (120), *бијели* (102), *са* (87), *нити* (78), *или* (77), *него* (51), *је* (47), *лијеп* (34), *ти* (33), *цвијеће* (32), *вијенац* (21), *далеко* (19), *звјезда* (16). У СНП1 је забележено укупно 2212 оваквих случајева. Најчешће је изостављен финални вокал (1644), а ређе вокал унутар речи (544), док је изостављање почетног вокала веома ретко (18). У неколико примера изостављена су два вокала у речи: *б'јел', ид'т', изл'јевајућ', уб'јел'*. Најчешће вокал изостаје када су у питању глаголи: *А невјеста на отходу, брзо ће нам поћ'* (СНП1: 59), *Бе те гледам, љубит' те не могу* (СНП1: 486) итд., ређе именице: *Зв'језда њојзи тихо одговара* (СНП1: 728), *Дворит' цара девет годин' дана* (СНП1: 406). Изостављање вокала значајно отежава рецепцију лирских песама, што јасно показују следећи примери:

У том је колу *м'а* драга (СНП1: 316); Да је цвијет на *'ви* свијет најљевши (СНП1: 629); Ја ћу бити *паи*' у Сарајеву (СНП1: 406); *Зашт' з'* удави? не било те мајци! (СНП1: 345) итд.

¹³ У нашим речницима речи које су употребљене само у народним песмама нису увек квалификоване као песничке, нпр.: *ликце, села, љељенко, нећаџица, повесамце, поругање, синотњица, сулудњак, танкопреља, танцоваћа, црноочић, шевељака* (исп. Јелић 2022: 62).

Броји разноврсност песничких речи забележених у корпусу СНП1 указују на њихову важну улогу у конституисању језика и света ЛНП, чинећи их кључним елементом њихове естетске и културне вредности.

6. ЛЕКСИКА СУБЈЕКТИВНЕ ОЦЕНЕ

У ову групу спадају лексеме обележене ставом говорника (хипокористици, деминутиви, пејоративи, аугментативи, вулгаризми, опцене речи). У корпусу СНП1 укупно је око 250 таквих лексема (посматрано према подацима наведеним у консултованим речницима РСАНУ и РМС). Најбројнији су деминутиви и хипокористици, којима се у песмама изражава нежност, блискост и емоционална повезаност између ликова или према појавама о којима се пева ((*n*)*тичица*, *азнадарче*, *Ајкуница*, *блеђан*, *винце*, *вишњица*, *вишњичица*, *вла-так*, *водица*, *волак*, *врбица*, *голубић*, *горица* итд.). Ове се речи, с друге стране, неретко користе и из метричких разлога, захваљујући томе што се основна реч и деминутив и/или хипокористик разликују у броју слогова, на пример: *сан* и *санак*, *цвет* и *цветак* итд. Није редак случај да се у истој песми појави одређена именица и њен деминутив: „Нинај, нинај, злато моје! / Чуј, ђе ми те *санак* зове; / *Сан* те љуби, и говори: / „Ушикај се, драго моје” (СНП1: 274).

Аугментатива и пејоратива има знатно мање у корпусу СНП1, што је и разумљиво јер основна значења које ове речи имају (нешто увеличано и/или погрдно) нису карактеристична за лирску тематску и жанровску природу песама. Тако се у песмама јављају следећи аугментативи и пејоративи: *ба-бетина*, *блатушина*, *брдина*, *брчина*, *водати се*, *вранчина*, *дједина*, *јаворина*, *леђине*, *лончина*, *орлушина*, *пољавчина*, *торбетина*, *цичина*.

7. СТАЛНИ ЕПИТЕТИ

Стални епитети (стајаћи или устаљени) једна су од значајних језичко-стилских одлика народне књижевности. Представљају важан формулативни елемент и могу имати различите функције, од попуњавања стиха и мнемотехничке функције, до ритмичко-мелодијске и естетско-поетске (Пешић/Милошевић Ђорђевић 1997: 81). Уобичајено су то двочлани спојеви састављени од придева и именице, у којима придев показује најопштија, типична својства појма/предмета означеног именицом, али често са десемантизованим или избледелим значењем, због чега неки аутори сматрају да су стални епитети у народној поезији слични фразеологизмима (исп. Пејановић 2010: 11, Бурић 2016: 34). Поред придева, стални епитет може бити и именица (*љепота* ђевојка), а може се јављати и уз глаголе (*тихо* бесједити). С. Самарџија наводи

да „је епитет универзално и распрострањено средство песничке стилизације” (Самарџија 2007: 132), те да су стални епитети најмање формулативне јединице у усменој књижевности (Исто: 41). Стални епитети најчешће упућују на спољашња обележја, али и „на одређена психолошка својства или духовну димензију” (Самарџија 2007: 135).

Статистичка анализа фреквенције употребе и преглед придева уз одређене именице у корпусу СНП1 показује значајан број устаљених комбинација придева и именице које се јављају у песмама, тзв. сталних епитета и потврђује у науци формулисане тврдње о овој лексичко-стилској категорији. Примери забележени у ЛНП указују на неке нове устаљене спојеве, сталне епитете, који до сада нису примећени у истраживањима.¹⁴

У корпусу СНП1 најфреквентнији је придев *млад*, који се далеко најчешће јавља уз именицу *момче* – *младо момче* (51), затим уз именице: *мома* – *млада мома* (26), *јунак* – *млад јунак* (18), *улак* – *млад улак* (11), *беговица* – *млада беговица* (8), *делија* – *млад(а) делија* (7) итд. На другом месту по фреквенцији употребе је придев *бео*: *би(ц)ли двори* (89), што је уједно инајфреквентнији стални епитет у корпусу СНП1, *бело лице* (30), *бела рука* (28), *бела вила* (14), *бели дан* (12), *бела кула* (12), *бело платно* (12) итд. На трећем месту је придев *леп*: *лепа девојка/дјевојка* (45), *лепи Павле* (13), *лепа Мара* (10), *лепа Јања* (9), *лепа Маре* (7), *лепа Ружа* (7) итд. Затим следе придеви *мио*: *мила мајка* (56), *мили Бог* (30), *мили кум* (12), *мила браћа* (10), *мили син* (8) итд.; *зелен*: *зелена гора* (36), *зелени луг* (32), *зелена трава* (24), *зелени бор* (11), *зелена башча* (10) итд.; *стар*: *стара мајка* (57), *стари сват* (45), *стари делија* (6); *добар*: *добар час* (21), *добра срећа* (17), *добар коњ* (12), *добар јунак* (9), *добра девојка/дјевојка* (7); *златан*: *златан прстен* (17), *златна жица* (14), *златно пуче* (10), *златно перо* (7), *златни ков* (5); *жути*: *жути дуње* (28), *жути наранче/неранце* (13), *жути кавад* (11), *жути чизме* (6); *румен*: *румена ружа* (16), *румена ружица* (12); *танак*: *танка кошуља* (8); *танан*: *танана кошуља* (9), *црн*: *црне очи* (23), *црна земља* (8); *божји*: *божја помоћ* (16), *слава божја* (8); *драги*: *драга душа* (7), *велики*: *чудо велико* (6); *ситан*: *ситна књига* (15), *ситан босиљак/босиок* (7); *свилен*: *свилен пас* (13), *свилен појас* (5); *туђ*: *туђа мајка* (8); *нежењен*: *момче нежењено* (12), *момци нежењени* (7); *студен*: *студена водица* (12); *десни*: *десна рука* (23); *(х)ладан*: *(х)ладна вода* (12); *мушки*: *мушка глава* (11), *мушко чедо* (11); *ведар*: *ведро небо* (25), *в(ј)еран*: *в(ј)ерна љуба* (13); *раван*: *равно поље* (20) итд.

¹⁴ Као статистички значајна фреквенција у овом раду узета је фреквенција ≥ 5 појављивања у корпусу.

8. ВЛАСТИТА ИМЕНА

У корпусу СНП1 забележено је укупно 365 властитих именица, од којих је личних имена и презимена (247), топонима (14), хидронима (12), ојконима (50) и етника (42).

Велики број личних имена забележених у ЛНП истиче лирски, лични и породични карактер песама и њихову изразиту емоционалност. Међу властитим именима, поред хришћанских (*Ана, Анте, Богдан, Димитрија, Борђе, Иван, Илија, Павле* итд.), у песмама су бројна и муслиманска имена (*Ајкуна, Асан, Емина, Мерјема, Муамед, Омер* итд.). Њихова основна функција је идентификација главних јунака у песмама, али њихово увођење и понављање такође помаже слушаоцима и читаоцима да лакше прате радњу и односе међу актерима песме. У већем броју јављају се хипокористици: *Анђа, Анета, Анте, Богде, Божо, Вата, Веса/Весо, Ђоко, Ђурица, Ива, Иво, Јела, Јелица, Јеца, Јово/Јова, Лазо, Маре, Маца, Мејра, Мера, Мијо, Миља* итд. Поједина имена имају симболичку вредност и могу указивати на одређене карактеристике или судбину јунака песме: *Јагода, Јела, Косана, Лијер, Љутица, Ружица, Смиљана, Фалисава, Шаренгаћа*. У мањем броју јављају се измишљена имена и надимци, обично уместо женског имена у припеву, као тобожње женско име са симболичким значењем или без одређеног значења: *Випирузана, Гонцелале, Грличница, Дилавер, Ђузелана, Козјобрад, Љубичица, Мимопросава, Чичоглава, Шипер-пеана, Шиком-бојана*. Такође се јављају лична имена која одражавају културни и историјски контекст у којем су песме настале, што укључује употребу традиционалних, библијских и историјских имена која имају посебан значај у српској култури: *Марко* (Краљевих), *Борђе* (Петрових), *Исус* (*Христ*(ос)), (свети) *Никола*, (свети) *Илија*, (свети) *Петар*, (света дјева) *Марија*, (свети) *Димитрија*, (свети) *Јован*, (свети) *Пантелија*, (свети) *Марко*. Већина имена у лирским песмама је, с друге стране, највероватније произвољна и зависи од околности и пригоде извођења и записивања песама (на шта указују и Вукове напомене, в. у даљем тексту), за разлику од епских песама у којима се често јављају типска имена за која је утврђено да нису произвољна, већ имају јаку симболичку вредност (в. Самарџија 2007: 41).

Значајно је навести напомене које Вук даје уз поједина имена, будући да пружају драгоцен увид у процес сакупљања и бележења ЛНП, као и податке о антропонимији друштва и времена у којем су песме записиване. Уз име Стијепо, у 54. фусноти, Вук је забележио: „Тако је било име (Стијепо Баранин) моме домаћину, у којег сам кући у Перасту сједио, кад сам ове пјесме писао, па га она жена, која ми је пјесме казивала, узела готово свуда, гдје јој је како име требало.” (СНП1: 118). Уз име Мита, у 55. фусноти: „Мита је било име жени поменутога мога домаћина, Стијепе Баранина, која је место онуда пролазила; за то је жена, која ми је пјесме казивала, овдје припјевала, као и мужа

јој на неколика мјеста.” (СНП1: 120). Уз име Богдо, у 125. фусноти: „Богдан је, млад и лијеп момак из Пераста, поред мене сједио, кад сам ову пјесму писао, па га пјевачица овдје припјевала, као и на другијем мјестима домаћина и домаћицу.” (СНП1: 320). Наведене забелешке показују флексибилност овог лексичког слоја у ЛНП. Лична имена, како је констатовала Л. Бошковић у вези са слојевитом структуром лирско-епских песама, припадају површинском слоју песме који се иначе најлакше мења у процесу преношења песме (в. Бошковић 1999/2000: 90).

Топоними употребљени у песама пружају јасну представу о реалним и имагинарним локалитетима усмене лирике, који у основи одговарају просторима са којих потичу песме (Србија, Војводина, Босна и Херцеговина, приморје...). То су: *Бриљан гора, Балатино језеро, Бачка, Босна, Варадин, Велико Село, Врбас, Ерцеговина, Загорје, Индија, Косово, Милисаве, Поломље, Смиљево поље, Шумадија*, као и ојконими: *Бајна Лука, Бембаша, Београд, Беч, Будва, Будим, Видин, Гламоч, Градишки, Дољани, Дубоко, Дубровник, Ердељ, Каменица, Кореница, Левант, Лозница, Митровица, Мостар, Нови Сад, Омлово, Орид, Пазар, Пећ, Пешта, Пирош, Прилип, Прњавор, Пролог, Рајевина, Ракитно, Рамо, Рисан, Сарајево, Стамбол, Суботица, Топола, Травник, Трогир, Ужице, Цариград, Шабац*. Списак градова, насељених места који се помињу у лирским песама проширује се новим локалитетима када се у обзир узму и етници, имена становника одређеног места или краја, односно особе која одатле потиче (в. следећи пасус). Детаљнија анализа наведених топонима на проширеном корпусу лирских песама из других релевантних збирки омогућила би јаснију слику о „поетици простора” и народној лирици, као што је М. Детелић (2007) истраживала поетику простора у епској поезији са посебним освртом на функцију града у епици.

Преглед етника показује етничке групе и народе који се помињу у песамама, односно становнике одређеног места или краја: *Бијограче, Бошњак, Бошњанин, Бугарин, Бугарка, Бугарче, Будимка, Будимлија, Будљанка, Влах, Гркиња, Грче, Дреновка, Зећанин, Карловка, Карловкиња, Латинка, Маџар, Митровкиња, Млеткиња, Млеци (Млетак), Немац, Немче, Новкиња, Подунавац, Подунавка, Подунављанин, Поморавка, Поморављанин, Ришњанин, Сарајевче, Сарајлија, Скадарка, Смедеревка, Татарин, Туре, Туркиња, Турчин, Угрин, Француз, Цетињанин, Цетиња*.

У песамама се такође јављају хидроними: *Балатино језеро, Бојана, Дреновац, Дрина, Дунав(о) и Дунај, Миљацка, Морава, Морача, Неретва, Сава, Цетина, Цетиња*.

9. ЗАКЉУЧАК

Лексички слојеви који чине основу разматраног корпуса СНП1 представљају важан аспект проучавања ове фолклорне врсте књижевноуметничког функционалног стила. Они у песмама нису употребљени из стилских разлога, као што је то случај у савременој ауторској књижевности, где се лексика често користи како би што верније осликала одређени дух времена или ликове, карактере књижевног дела, већ она одражава иманентне језичке особине тог периода и простора, а самим тим чува аутентичност културног и друштвеног амбијента у којем су песме настале и преносиле се.

Застарела лексика која чини 3,41% (174) од укупног броја лексема у СНП1 (5102) и територијално маркиране речи (дијалектизми и покрајинизми) који чине 7,21% (368) од укупног броја лексема у СНП1, сведоче о специфичним историјским и културним околностима. Заједно са позајмљеницама, међу којима су далеко најзаступљенији турцизми, они обухватају око 20% свих лексема у корпусу СНП1. Занимљив је податак да су готово сви забележени историзми турског порекла, док је најфреквентнија позајмљеница у песмама латинизам *цар*. Иако ове речи већином више нису у активној употреби, многе од њих су познате говорницима савременог српског језика управо захваљујући ЛНП, које су предмет изучавања на свим нивоима образовања у Републици Србији. Њихов број у песмама је, заправо, далеко већи, будући да више од 450 речи у консултованим речницима на који начин нису квалификоване, иако се у савременом језичком стандарду не употребљавају, или се употребљавају веома ретко, па би с аспекта савременог језика морале бити квалификоване као застареле, односно у процесу застаревања. Међу њима су бројне територијално маркиране лексеме и турцизми, као и друге позајмљенице: *аваница*, *авли-марама* тур., *аздија* перс., *ајкача*, *ал* тур., *алет* тур., *алин*, *ал-ћергелет* тур., *астара* тур., *баг* тур., *бадањ* маџ., *бандијера* тал., *банити се*, *барна* маџ., *белензука* тур., *бенћелук* тур., *бјелило*, *бон*, *бор*, *бунгур* тур., *вратолом*, *гвожђе* ('окови'), *дера*, *дин* тур., *додести се*, *долија* тур., *дробан*, *дубрава*, *дундо*, *ћечерма* тур., *ћорда* тур., *ћулистан* тур., *егав* тур., *житак*, *залф* тур., *запучити*, *застарати се*, *зубун* тур., *изун* тур., *ијед*, *иман* тур., *јагрук* тур., *јадииков*, *јариница*, *каракоса*, *кна* тур., *ложница*, *мерџан* тур., *мор* тур., *напловити*, *наџак* тур., *обносити*, *ожег*, *поругање*, *пособац*, *поулити*, *рахт* перс., *самурли* тур., *саџбаг* тур., *тежатак* итд.

Корпус СНП1 садржи и значајан број песничких речи, сталних епитета, припева, деминутива и личних имена, који играју кључну улогу у обликовању емоционалног и поетског тона лирске народне поезије. Песничке речи и стални епитети не само да чине песме препознатљивим и поетски лепим, већ олакшавају њихово памћење и усмено преношење кроз генерације (*бели двори*, *младо момче*, *лепа д(ј)евојка*, *стара мајка*, *добар час*, *златни прстен*

итд.). Деминутиви и хипокористици (233 забележена примера) имају значајну улогу у обликовању емотивне димензије песама, уз секундарну метричку функцију (*везак, гребак, брато, доро, ћого, зорица* итд.), док припеви посебно обогаћују ЛНП својом музичком и ритмичком функцијом (нпр. *коledo, ладо, љељо, мори* и др.). Заступљеност властитих именица је значајна, са 365 имена, што чини 15% од укупног броја именица. Најбројнија су лична имена и презимена (247), која осим своје номинационе идентификационе функције, представљају кључне сижејне формулативне јединице и „градивни елемент усменог стила” (Самарџија 2007: 41), а заједно са топонимима (14), хидронимима (12), ојконимима (50) и етницима (42)¹⁵ доприносе очувању културног и историјског контекста песама.

Анализа лексичких слојева ЛНП потврђује значај оваквих проучавања не само за дубље разумевање структуре и употребе самог језика, већ и за свеобухватније сагледавање друштвено-историјских и културних околности које утичу на језичке промене и еволуцију језика и његових функционалних стилова.

Извор

СНП1: Караџић Стефановић, Вук (1975). *Српске народне пјесме I*. Сабрана дела Вука Караџића, IV. Прир. В. Недић. Београд: Просвета–Нолит.

ЛИТЕРАТУРА

Бошковић 1999/2000: Л. Бошковић. О антологији српске лирско-епске поезије [приказ]. *Polja*, 412/413/414, 90–91.

Бурић 2016: М. Бурић. *Језик и стил у народним епским десетерачким пјесмама* (дисертација). Никшић: Филолошки факултет.

Детелић 2007: М. Detelić, *Epski gradovi: leksikon*. Beograd: SANU, Balkanološki institut.

Драгићевић 2013: Р. Драгићевић, Концепт Бога у српским народним пословицама, у: Ј. Грковић-Мејдор, К. Кончаревић, *Теолингвистичка проучавања словенских језика*. Београд: САНУ, 71–85

Ћинђић 2023: М. Ћинђић, *Семантичко-деривациона анализа турцизама у савременом српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

¹⁵ Присвојних придева изведених од личних имена суфиксима *-ов*, *-ев* и *-ин* има 42.

- Ивић 1997:** М. Ivić, *О Вуковом и вуковском језику*, друго, допуњено издање. Београд: Библиотека XX век.
- Ивић 1998:** П. Ивић, *Преглед историје српског језика*. Целокупна дела, књ. VIII, прир. А. Младеновић, Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.
- Јелић 2022:** М. Јелић, *Песничке речи у Вуковим лирским народним песмама, Узданица*, XIX/2, 55–67.
- Лазић Коњик 2017:** И. Лазић Коњик, *Лексика традиционалне културе према тематским пољима*, у: П. Пипер и В. Јовановић (ур.), *Словенска терминологија данас*, Београд: САНУ, 613–623.
- Лазић Коњик/Јелић 2017:** И. Лазић-Коњик, М. Јелић, *Језички свет српских народних песама између старог и новог времена*, у: Б. Мишић Илић, В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност, време, језичка истраживања*, Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, 445–458.
- Лазић Коњик/Јелић 2020:** И. Лазић-Коњик, М. Јелић, *Лексика српских народних песама у Српском рјечнику и у Речнику српског језика (лексикографски аспект)*. *Српски језик : студије српске и словенске*, 25/1, 255–272.
- Милановић 2004:** А. Милановић, *Кратка историја српског књижевног језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Милановић 2006:** А. Милановић, *Статус појма и термина лексички архаизам у србистици*, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/1, 293–305.
- Милановић 2007:** А. Милановић, *Статус појма и термина историзам у србистици*, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/3, 87–99.
- Младеновић 1964:** Ж. Младеновић, *Рукописни извори одломака народних песама у Вуковом „Српском рјечнику“*, *Анали Филолошког факултета*, IV, Вуков зборник I, 281–292.
- Пејановић 2010:** А. Пејановић, *Фразеологија Горског вијенца*, Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности.
- Петровић 2002:** Д. Петровић, *Дијалекатска лексика и речник стандардног језика. Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*. Нови Сад: Матица српска; Београд: САНУ – Институт за српски језик САНУ, 277–283.
- Пешић/Милошевић Ђорђевић 1997:** Р. Пешић, Н. Милошевић-Ђорђевић, *Народна књижевност* (2. изд.). Београд: Требник.

- Радовановић и др. 1996:** М. Радовановић, Б. Брборић, И. Клајн, Д. Петровић, Ж. Станојчић, М. Луковић, Д. Ћупић, М. Пешикан, *Српски језик на крају века*, Београд: Институт за српски језик САНУ; Службени гласник.
- Радовановић 2003:** М. Radovanović, *Sociolingvistika*, treće izdanje. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Радовић Тешић 2009:** М. Радовић Тешић, Архаизми и историзми у описним речницима. у: *С речима и речником*, Београд: Учитељски факултет, 33–45. [= Архаизми и њихова обрада у Речнику САНУ, у: *Лексикографија и лексикологија*, 1982, 257–262.]
- Ристић 2006:** С. Ристић, *Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- РМС (1967–1976):** *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска.
- РСАНУ (1959–):** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: Институт за српски језик, САНУ.
- РСЈ (2011):** *Речник српског језика*. Друго, измењено и поправљено издање. Ур. М. Николић. Нови Сад: Матица српска.
- Самарција 2007:** С. Самарција, *Увод у усмену књижевност*, Београд: Народна књига – Алфа.
- Скок 1971/2:** Р. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Knj. 1, A–J (1971), Knj. 2, K–poni' (1972), Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Стијовић и др. 2019:** Р. Стијовић, И. Лазих Коњик, М. Спасојевић, Узвици у савременом српском језику: класификација и лексикографска обрада. *Јужнословенски филолог*, 75/1, 37–61
- Томић 1938:** Б. Томић, Вук и Вишњић, у: *Књига о Вуку Караџићу 1787–1937*, Београд: Југословенско професорско друштво, 94–108.
- Упутство:** *Упутство за израду Речника српскохрватског књижевног и народног језика* САНУ, Институт за српски језик САНУ, интерни спис.
- Шипка 2006:** D. Šipka, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Друго, изменjeno i dopunjeno izdanje. Novi Sad: Matica srpska.
- Шкаљић 1966:** А. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo: Svjetlost.

LEXICAL LAYERS IN VUK'S LYRICAL FOLK POEMS

Summary

The paper in a systematic way analyzes the vocabulary used in Vuk's lyrical folk poems (SNP1) stratified according to different criteria: diastatic, diatopic, stylistic and functional: outdated vocabulary (archaisms and historicisms), territorially marked vocabulary (provincialisms and dialecticisms), functionally and stylistically vocabulary and expressive vocabulary (poetic words, poeticisms, fixed epithets and words of subjective denotation), as well as loanwords and proper names. It is shown that the isolated lexical layers make the basis of the considered corpus and at the same time serve as the key to the study of the language and style of this folk literary genre. The outdated and territorially marked lexicon, which together with loanwords makes up about 20% of the total number of words used in the poems, testifies to the historical and cultural conditions of the time period in which the poems were created. Their number in the poems is actually much higher, since more than 450 words in the consulted dictionaries are not qualified in any way, although they can be considered outdated in relation to the modern language standard. Turkishisms are dominant in the loanword layer. Other lexical layers, poetic words, fixed epithets, the choruses, diminutives and personal names, also have a very important role in shaping the emotional and poetic tone of these poems. In this way, the conducted analysis not only contributes to a better understanding of the language of lyrical folk poems, but also provides valuable insight into the wider socio-historical and cultural context, showing how the lexicon supports the authenticity and preserves the cultural and historical heritage of the poems. At the same time, the work sheds light on the dynamics of language change and language adaptation over time, pointing to the continuity and dynamics of language development under the influence of various cultural and historical factors.

Key words: lexical layers, lyrical folk poems, archaisms, territorially marked lexicon, proper names, loanwords, words of subjective evaluation, poetic lexicon, fixed epithets.

*Ivana V. Lazić Konjik
Marijan J. Jelić*